

Referat fra FLUID ON TOUR

3. – 5. oktober, 2012

FLUID ON TOUR gik i år til Portugal. Vejret var godt, hotellet glimrende og børferne meget store. Det faglige indhold i de i alt ni besøg på to tætpakkede dage sammenfattes herunder.

Turen startede på **Universidade de Lisboa**, Instituto de Educação hvor professor Fernando Albuquerque Costa mødte os og gav os en introduktion til brugen af it i undervisningen i Portugal. Fernando pegede på en række udfordringer i forhold til at anvende it i undervisningen. For det første så ser det ud til, at de tiltag

der er lavet med at anvende it i undervisningen (i Portugal) i begyndelsen er kombineret med meget høj motivation - en motivation som så efterfølgende falder. En forklaring på dette er at teknologien fejler, når den introduceres i en undervisnings sammenhæng. Der kan simpelt hen ikke identificeres en læringsmæssig forskel - og dermed heller ikke argument for at fortsætte med at eksperimentere . En populær løsning på dette problem er at gøre it til et selvstændigt fag - for både lærere og elever.

Men dette er ikke den rigtige måde at gå til sagen på, ifølge Fernando. Der skal derimod udvikles et nyt, moderne og åbent curriculum, der tager højde for, at det er eleverne og ikke lærerne, der har fået givet initiativ retten med den nye teknologi. Og så er det væsentligt at få slået fast at it IKKE er et fag i sig selv, men derimod en trans-curricular kompetence.

Efter dette interessante indlæg som gav en bred indføring i nogle af de problemstillinger, man står overfor i Portugals uddannelsessektor, gik vi over i et mødelokale i samme bygning og mødte Professor João Matos, som er koordinator for UL's E-Learning Lab og en af hans medarbejdere.

Formålet med E-Learning Lab var at lave forskning, men ikke mindst at sprede viden om anvendelsen af universitetets teknologiske muligheder. Da E-Learning Lab blev oprettet for 2 år siden vidste omkring 70 procent af universitetets lærere ikke hvad et LMS system var. På grund af manglende viden var der stor usikkerhed om hvad indførelsen af LMS-systemerne ville betyde for underviserne. Skulle de frygte for at miste deres job, eller skulle de frygte for at indførelsen af LMS-systemerne ville betyde en væsentlig forøgelse af deres arbejdsbyrde.

Metoderne i videnspredningen baserede sig blandt andet på anvendelsen af webinars og traditionelle større konferencer, men også på videnspredning på Facebook, via Twitter eller på YouTube.

Formidlingsformerne adskilte sig således at Facebook mest bliver brugt til videnspredning mens dialoger og debatter finder sted i LMS-systemet. YouTube bruges til at formidle instruktioner.

Professor Matos fortalte, at det væsentligste formål med deres vidensspredningsaktiviteter er at få lærerne til at se hvordan de kan anvende teknologierne i deres egen undervisning. Det vanskeligste er her, at konstant holde lærerne opdateret med hvad der kommer af nye muligheder samtidig med, at de skal forsikres om, at det ikke er en trussel i forhold til deres traditionelle undervisning.

Med andre ord, udfordringer som flere af gruppens deltagere genkendte fra deres egen hverdag!

Helt overordnet var det dog oplægsholdernes konklusion, at commitment fra ledelsen var altafgørende for succes med at implementere e-learning i de enkelte fakulteter, hvoraf nogle er kommet langt, og andre slet ikke rigtigt er kommet i gang. På det overordnede plan var E-Learning Lab medarbejderne tilfredse med de opnåede resultater, der tydede meget på, at de ville nå de mål, der var sat for deres først tre års eksistens.

Frokosten blev indtaget i universitets kantine - dejlig, billig og rigelig mad, og derefter gik turen videre med bussen.

Eftermiddagens næste besøg var hos **The Choices Programme**. The Choices Programme er den engelske oversættelse af Programas Escolhas, og er et nationalt initiativ, støttet og promoveret af 'The Presidency of the Council of Ministers and by the Portuguese High Commission for Immigration and Intercultural Dialogue' (immigrationsmyndighederne). Programmet har eksisteret siden 2001, og udover nationale midler søger man også løbende støtte fra den Europæiske Socialfond og div. lokale fonde. Formålet med programmet er at støtte integration af social inklusion af børn og unge fra socialt og økonomisk sårbare baggrunde, særligt børn fra immigrant- og etnisk minoritetsbaggrund.

For tiden er der 134 projekter i gang over hele landet og ca. 97.000 deltagere er involverede. Programmet giver prioritet til hovedområderne: Integration via formel og uformel uddannelse; erhvervsuddannelse og arbejdsparathed; digital inklusion; deltagelse i civil- og lokalsamfund samt iværksætteri. FLUID-on-tour-gruppen besøgte både programmets 'hovedkontor' i det centrale Lissabon, ligesom vi blev inviteret på besøg i et 'community centre' – et relativt nybygget, flot lokalområde, der huser 5000 indbyggere af især immigrantbaggrund, som tidligere boede i barakker og blikhuse. I området var et projekt i gang der tilbød aktiviteter for børn og unge – herunder pc-rum, værksted, tennisbane mv. I projektet mødte vi dedikerede projektmedarbejdere, som tager deres arbejde dybt alvorligt og gør en stor og mærkbar indsats for de mange børn og unge med meget ringe forudsætninger. The Choices Programme har en usædvanlig høj succes-rate: Ud af de 100% børn og unge i højrisikogruppen for at droppe ud af skolen eller/og ende i kriminalitet, som Choices Programme får under vingerne, ender hele 87% med at få en uddannelse og således bryde den sociale arv – et imponerende tal, der da også har givet genlyd langt udover Portugals grænser.

Efter en god eftermiddag med input fra en anderledes form for læring, gik turen tilbage til hotellet hvor vi havde en Skype-aftale med Professor João José Ferreira fra universitetet i Porto. Han skulle fortælle om

hvordan de på Portos teknologiske universitet har opbygget et master-program i innovation og teknologi, **the MIETE programme**, og formålet at gøre det til et af de bedste iværksætterprogrammer i en trængt portugisisk økonomi. Desværre formåede vi ikke at få en ordentlig forbindelse, og mødet blev udsat til efter gruppens hjemkomst.

Aftenen bød på besøg på Portvinsinstituttet – og en dejlig middag på en restaurant, hvor vi var helt alene og derfor fik en fyrstelig opvartning. Trætte og mætte af indtryk – og rigtigt store bøffer vendte vi tilbage til hotellet.

Tourens 2. dag startede tidligt. Vi skulle på besøg på **Escola Secundária Padre António Vieira**, og besøget skulle starte kl. 8.00. Tyve minutter før skolestart stod vi udenfor skolen, desværre var det den forkerte skole... Det opdagede vi, da alle så meget undrende ud, når vi spurgte efter vores kontaktperson. Nå, men vi fik jaget chaufføren ud af den café han havde sat sig på, og ind i bussen, og hen til den rigtige skole, hvor vi blev mødt af Sergio Léal. Portugisere lader sig heldigvis ikke hyle ud af et kvarters forsinkelse, så vi gik bare i gang med besøget.

Dette besøg var blevet arrangeret i bedste FLUID-stil. Et indlæg i Facebook-gruppen [e-learning gurus - Portugal](#) sørgede for kontakten til en engageret og gæstfri e-learning guru Sergio Leal, der er lærer for nogle af de ældste elever på **Escola Secundária Padre António Vieira**.

Skolen har ca. 1000 elever, der kommer fra et geografisk spredt område.

Intentionerne om at inddrage it i undervisningen er rigtig gode. Der er interaktive tavler i de fleste lokaler, der er etableret egentlige computerrum, og LMS-systemet Moodle skal skabe overblik og forsyne såvel lærere som elever med informationer og materialer.

Selv om såvel de gode intentioner som velviljen er på plads, er der forskellige hindringer for Sergios visioner om it-støttet undervisning. Fx er visse (store) dele af skolen uden internetdækning, da de hotspots, som skulle sørge for tilgængeligheden af internettets uendelige muligheder, ikke virker.

Dette problem er åbenbart ikke enestående for denne skole, da de portugisiske læremiddelforlag er begyndt at forsyne skolerne med dvd'er, der indeholder de samme ting, som de websites, der supplerer materialerne.

Et par andre hindringer virker mere velkendte for folk, der har deres gang på danske uddannelsesinstitutioner.

- Elevernes manglende lyst til at bruge LMS-systemet aktivt og ikke mindst uopfordret.
- En del lærere mangler it-kompetencer. Derfor arrangeres opkvalificerende undervisning, hvor skolens it-lærere underviser deres kolleger.
- De mange interaktive tavler må i vidt omfang tage til takke med rollen som lærred for den tilhørende projektor. Mon ikke den skæbne også er overgået mange tilsvarende tavler i danske klasselokaler?

For eleverne er der fordele og ulemper ved at medbringe egne computere, men ulemperne vejer åbenbart tungest, for der er nærmest ingen, der har mod på at bære på de ekstra kilo.

I Sergios klasse havde 5 ud af 16 elever en smartphone. Telefonerne måtte dog indtil videre blive i tasken, da skolens økonomi ikke rækker til at købe telefoner til undervisningsbrug til de elever, der ikke selv har en.

Teknologi er ikke fremmed for eleverne, da de fleste har computer med internetadgang hjemme. Idéen om brug af smartphones i undervisningen virkede åbenbart tillokkende, for eleverne spurgte interesserede til, hvordan smartphones bliver brugt i danske klasser.

Besøget i Sergios klasse efterlod FLUID-holdet med lidt dårlig samvittighed. Vi besøgte en ualmindelig imødekommende og positiv lærer, der havde såvel lyst til og interesse for at lade IT spille en aktiv rolle i sin undervisning. Holdets spørgsmål, der jo havde rod i erfaringer fra den danske uddannelsessektor, satte vores vært i en situation, hvor han var nødt til at svare benægtende på en del spørgsmål, han tydeligvis gerne ville have kunne svare bekræftende på. Der er dog ingen tvivl om, at Sergio Leal udnytter de muligheder, han har, og er klar til mere fleksibel læring, når forholdene tillader det.

Efter besøget på skolen kørte vi ud til Lisabons nye bydel, bygget til EXPO udstillingen i 1998. Her ligger The Pavillion of Knowledge, - Ciência Viva - et statsstøttet interaktivt videnskabs- og teknologi museum, der bedst kan sammenlignes med Experimentarium i Danmark. Det har eksisteret siden 1999 og er en intereret del af Ciência Viva Centres Network, som består af flere centre rundt omkring i landet. Samtidig fungerer Ciência Viva i Lissabon som lokomotiv og ressourcecenter for hele netværket.

Centrene har et unikt samarbejde med forskere fra hele landet, som står for løbende, konkret nede-på-jorden videnskabs- og teknologiformidling til såvel skolebørn som til hele befolkningen generelt. Det sker gennem en lang række forskellige aktiviteter, bl.a. temadage, klasseundervisning på selve centrene ved forskere og andre videnspersoner, laboratorieforsøg, sommerlejre og meget andet. Lokale skoler kan også ansøge om en hel uges undervisning relateret til naturvidenskabeligt arbejde, og centrene varetager dette i sammenhæng med særligt fokus på at ændre skolelæreres undervisning til en mere problembaseret tilgang.

Udover at se de forskellige aktivitets- og laboratorietilbud, besøgte vi også to nye udstillinger, som skulle lanceres inden for hhv. et par dage og en uge – den ene omhandler kroppen og dens muligheder, funktioner og hvad vi gør ved den; den anden var T.REX, som kommer fra Museum of National History i London.

Efter en interessant og lærerig formiddag spiste vi frokost med Rosalia Vargas og Pedro Calado inden touren gik videre til **APG - The Portuguese Association of Human Resources Managers (APG)**.

APG er en forening bestående af 1500 HR-ledere, andre ledere og studerende i Portugal, men også en forening af foreninger og dermed et internationalt netværk. Foreningen tilbyder en række services som f.eks. adgang til Knowledge Resource Centers, og afholder også workshops, seminarer og en national conference. www.apg.pt.

APG er en del af Serious Games netværket der fokuserer på at anvende spil som en del af læringen. På besøget fik vi præsenteret to projekter, som APG deltager i.

Det ene er et internationalt Leonardo da Vinci Videnuviklingsprojekt (Transfer of Innovation). Projektet drejer sig om at sprede viden fra universiteterne til erhvervslivet om hvordan man anvender spil i læringen. På nuværende tidspunkt i oktober 2012 arbejder projektet med at udvikle de første træningsforløb. Ud over træningsforløbet bliver der udviklet dokumentation vedrørende certificeringer,

dokumentation af viden om ikke-formel og uformel læring og state of the art of game-based learning samt en web baseret behovsanalyse.

Det andet projekt hedder Projeto Oportunidade 2020 og drejer sig om at sprede viden via etablerede netværk og herunder de professionelle netværk som LinkedIn om Europakommissionens mål for 2020. Det er blevet gjort ved at skabe et forum i LinkedIn hvor forskellige kompetencer kan mødes og hvor deltagerne kan finde informationer om "hvor der sker noget".

Her har de også skabt et dialogforum for game-based learning beregnet til erfaringsudveksling og gensidig læring. APG har også anvendt Google+, der indeholder faciliteter hvor man kan arrangere events eller udveksle viden indenfor forskellige temaer vedrørende Kommissionens mål for 2020.

APG havde en meget proaktiv tilgang til kommunikation, hvilket måske nok virkede lidt provokerende på nogle, men som også kunne bruges som inspiration, hvis man "oversatte" det til egne forhold.

Sidste besøg var på **Universidade Aberta**, Portugals åbne universitet. På det åbne universitet mødt i af et tv hold - en ægte rektor med butterfly og et en forsamling af de mennesker der havde drevet transformationen af det åbne universitet til et virtuelt universitet.

Universitet havde for 3 år siden igangsat en udvikling, hvor de vil overgå til udelukkende at undervise gennem Moodle platformen - og det

på alle niveauer indtil Ph.d. Omlægningen skete på en gang - for alle studerende og undervisere. For underviserne blev det understøttet af et virtuelt forløb over tre uger hvor de blev undervist med de samme

metoder som de skulle bruge i forhold til deres studerende og for de studerende var der et introforløb, hvor de lærte at anvende de forskellige virtuelle faciliteter.

Omlægningen blev yderligere understøttet af universitetet har udviklet en generel pædagogik for deres virtuelle undervisning. Dette sikrer ensartethed på tværs og en øget interaktion jo højere niveau de studerende når. Vi fik en række oplæg fra nogle af de undervisere der har været centrale i omstillingen, og derefter var der sat tid af til dialog mellem alle deltagere. Gode spørgsmål fra FLUID gruppen fik konkretiseret præsentationerne mere – og vi hørte f.eks. om hvordan de sociale medier anvendes, hvordan de forsøger at bryde (lidt) med den akademiske tradition for lange skriftlige arbejder, og om hvordan de kunne tænke sig at arbejde i fremtiden.

Besøget sluttede med en lille rundvisning i det smukke palads, som Univeridade Aberta råder over, og derefter en bustur tilbage til hotellet. Middagen blev spist i hotellets restaurant, da det pga. en national helligdag dagen efter, var umuligt at få bord på nærliggende restauranter.

Fredag samledes FOT gruppen til fælles refleksion og evaluering i hotellets mødelokale. Selvom der måske ikke var nogle konkrete ting at tage med hjem og kopiere, var der bred enighed om at det havde været en spændende og inspirerende tur. Som sædvanligt var det forskellige ting som deltagerne havde fæstet sig ved... det er derfor, det er så spændende at være på FLUID ON TOUR!

